[A]मुमूर्षा, [1]मरीचिः, [2]मरुः, [3]मृत्युः, [4]मरूकः, [5]मरुत्, [6]मर्तः-मर्त्यः इतीमान्यस्माद् भवन्तीति विशेषः ।

(1302) "मृजू शुद्धौ" (II-अदादिः-1066. अक. वेट्. पर.) [अ]

'शौचालंकारयोर्वा णौ मृजेर्मार्जति मार्जयेत् ॥
मार्ष्टि शुद्धौ तथा मार्जेः शब्दार्थान्मार्जयेण्णिचि ।'
(श्लो. 60-61) इति **देवः** ।

मार्जकः-र्जिका, मार्जकः-र्जिका, [7]मिमार्जिषकः-षिका-मिमृक्षकः-क्षिका ,

---

1. '**मृ**कणिभ्यामीचिः' [द. उ. 1-38] इतीचिप्रत्यये रूपमेवम् । म्रियते इति **मरीचिः** = रश्मिः, ऋषिविशेषश्च ।
2. 'मृमृ—' [द. उ. 1-92] इत्युप्रत्यये रूपम् । म्रियन्तेऽस्मिन् प्राणिनः सलिलार्थिन इति **मरुः** = जलतृणविवर्जितो देशः ।
3. 'भुजिमृङ्भ्यां युक्त्युकौ [द. उ. 1.135] इति त्युक्प्रत्यये, कित्त्वाद् गुणनिषेधे च रूपमेवम् ।
4. '**मृ**कणिभ्यामूकोकणौ' [द. उ. 3.44] इत्यूकप्रत्ययः । **मरूकः**=प्राणिविशेषः।
5. '**मृ**ग्रोरुतिः' [द. उ. 6.1] इत्युतिप्रत्यये रूपमेवम् । **मरुत्**=वायुः, देवो वा ।
6. 'हसिमृ—' [द. उ. 6-7] इति तन्प्रत्यये रूपमेवम् । **मर्तः** = प्राणी । **मर्त**शब्दात्, 'नवसूरमर्तयविष्ठेभ्यो यत्' (वा. 5-4-36) इति स्वार्थे यत्प्रत्यये **मर्त्यः** इति सिद्ध्यति । **मर्त्यः** = मनुष्यः ।
7. धातोरस्य ऊदित्त्वेन, 'स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा' (7-2-44) इतीड्विकल्पः । इट्पक्षे रूपमेवम् । इडभावपक्षे, झलादित्वेन सनः कित्त्वेन गुणनिषेधे, 'व्रश्चभ्रस्जसृजमृज—' (8-2-36) इत्यादिना षत्वे, 'षढोः कः सि' (8-2-41) इति ककारे षत्वे च रूपमेवम् । एवमेव सन्नन्ते सर्वत्र रूपद्वयस्योपपत्तिर्ज्ञेया ।

A. 'ज्याघुष्टकठिनाङ्गुष्ठं राममायान्**मुमूर्षया** ॥' भ. का. 5.57.

[अ] 'मृजूष्—' इति **क्षीरस्वामी** षितममुं पठित्वा, उत्तरत्र, 'भिदादौ (3-3-104) **मृजा**।' इत्यप्याह। अनूदितश्चायं पक्षः **पुरुषकारे** (श्लो. 61), खण्डितश्च। 'षकारोऽर्थः।' इति च **क्षीरस्वामि**वाक्यं किञ्चिदनूदितमत्र **पुरुषकारे**। परं तु **क्षीरतरङ्गिण्यां** नैतादृशं वाक्यमधुनोपलभ्यते। यदि धातोः षित्त्वं प्रामाणिकं स्यात्—तर्हि षित्त्वेनैन निदानेनाङ्सिद्धेर्भिदादिपाठपरिकल्पनमन्याय्यमिति तदाशयः। वस्तुतस्तु **क्षीरतरङ्गिण्यां** धातोरस्य षित्करणं लेखकदोषादापतितमिति भाति ।